

se censuræ ecclesiasticæ inesse vim statuunt, ut quæ quis non ab Ecclesia sed à civitate jura habet, eorum usu legitimo privet. Nam quod postea inter Christianos excommunicati, nisi resipiscant, sint infames, intestabiles, ad quædam vitæ civilis officia inhabiles, id ex eo ortum est, quod Christiani Principes, quoad fieri potest, leges suas ad bonos mores atque evangelicam disciplinam aptent, non quod excommunicatio per se ullo temporali jure bonoque privet. Bossuet in defens. cler. gallic. lib. 1. sect. 2. cap. 22.

SCHOL. Omnem itaque sacræ potestatis modum prætergressus est Gregorius P. VII. quando omnes, qui excommunicatis fidelitate aut sacramento obstricti sunt, apostolica auctoritate à juramento absolvit, et ne eis fidelitatem observent, omnibus modis prohibuit apud Gratian. caus. 15. quæst. 6. can. 4. Conf. Bossuet in defens. cleri gallic. lib. 1. sect. 1. cap. 7. seqq. Natalis Alexander in Hist. ecclesiast. sæc. XI. diss. 2. art. 8. seqq. et sæc. XVI. diss. 6. art. 6. §. 5. Plura de excommunicatione ceterisque Ecclesiæ pœnis alibi. Unum hic moneo, negasse perperam Bohmerum lib. 3. jur. eccles. Protest. tit. 41. §. 43. minorem, quam vocant, excommunicationem ante Innocentium III. cognitam fuisse, ut docuit Bingham lib. 16. cap. 2. §. 7. et 8. Id autem omnino ferri vix potest, quod doctrinæ suæ testes Espenium laudet et Christ. Lupum. Quid? Espenius minorem excommunicationem olim receptam fuisse perhibet? Vide, si lubet, ejusdem capituli (1), ad quod Bohmerus provocat, §. 22. et 23. ac tum, si potes, cum Bohmero in §. 20. sentire Espenium existima. Conf. viri clariss. Plac. Fixlmillner exerc. 2. sect. 3. pag. 118. seqq.

(1) Part. 3. tit. 11. cap. 4.

CAPUT VII.

DE IMPERIO SACRO.

§. LXXIII.

Est aliquod in Ecclesia imperium.

Esse aliquod in Ecclesia Christi imperium mihi quidem certum est. Enimvero potestatem illi à *Servatore* in ipsa institutione traditam (§. XXXIII.), cui jus inest ferendi leges (§. XLII.), et orta de negotiis sacris dissidia pro auctoritate componendi (§. LVII.) coërcendique pœnis, si qui decretis ejus rebusque judicatis obsequium detrectant adhibere (§. LXV.), imperium vocare quid vetat? quando ipse etiam *Apostolus* hoc ad eam designandam vocabulo usus est (1): et *Gregorius Nazianzenus* in oratione illa percelebri, qua minis Præfecti Cæsarei jacentes civium suorum animos erigere conabatur: *Quid vero, ait, vos Principes et Præfecti? Quid igitur dicitis? Nam vos quoque imperio meo ac throno lex Christi subjicit. Imperium enim et nos gerimus; addo etiam præstantius ac perfectius imperium.* Apte vero atque apposite imperium hoc *sacrum* est appellatum: nam et societas Christianorum, cui regendæ præest, sacrorum societas est, et sacer quoque finis, utpote in interna animarum salute positus (§. VI.).

SCHOL. Genus hoc loquendi ab usu *Scripturæ* alienum non esse, in qua *imperare* idem sæpe valet, quod

(1) *Ad Tit. cap. II. 15.* Adducit quoque Lackies ex Ignatii epistola ad Trallianos hæc verba: *quid aliud est Episcopus quam is, qui omni principatu et imperio superior est?* Ceterum non inveniuntur in vera et genuina epistola, sed in interpolata.

pascere, observat vir clar. Plac. Fixlmillner *exercit. 2. sect. 2. §. 23. pag. 81. seq.* Nec adversantur, quæ ajo, placitis philosophiæ novissime probatis. Gunnerus in *prælectionibus ad Dariesii Inst. jurispr. univers. §. 667.* Jus, ita is ait, *pertractandi ea, quæ suapte natura facultate pollent intellectiva aut alia ad certum quemdam præfinitumque finem, dicitur Principatus aut Imperium.* Jus itaque liberæ Christianorum actiones dirigendi ad æternam felicitatem consequendam, non invito Gunnero, *imperium ecclesiasticum* vocari potest. Habet autem Ecclesia, qua societas est, jus determinandi ea, quæ pertinent ad finem sibi propositum obtinendum et promovendum: (Bohmer in *princ. jur. canon. §. 7.*) habet igitur et imperium. Rursus Ecclesia *jus habet adornandi cultum divinum tum ratione actuum sacrorum, tum ratione modi, temporis, loci; jus determinandi ea, quæ instar medii se habent ad eundem finem promovendum; jus removendi impedimenta finis communis.* Bohmer. *loc. cit. §. 8.* Atqui vir clar. Henr. Schei Demantel in *libro de Regum jure ac ratione, cet. §. 61.* imperium in specie à directorio in hoc distare ait. Verba ejus sunt: *Is qui fræna regit imperii, aut potestate viget imperandi ex arbitrio, ut quæ in animo habet facile exsequatur; vel id tantum præstare potest, ut advigilet quo jam statuto leges ac jura serventur. En signa, ad quæ discernitur dominium seu imperium in specie à regimine seu à directorio.*

§. LXXIV.

Origo imperii sacri et objectum.

De origine imperii istius atque objecto nulla jam nobis esse potest disceptatio. Omnia quippe, è quibus componitur, jura divina ex institutione orta sunt (§. XLIII. LVII. LXVI.), iisdemque in rebus exercetur, in quibus

potestas clavium quæ tota spiritualis est (§. XXXV.), et in negotiis quæ salutem spectant, dirigendis versatur (§. XXXVIII.). Neque enim audiendi sunt nobis homines acuti illi quidem, sed interdum acuti plus æquo, qui res omnes ac negotia, maxime licet profana, imperio sacro *indirecte* saltem subjecta esse oportere præcipiunt, spiritualiumque in numero censenda, ubi ad finem supernaturalem referuntur. Quo commento nihil fingi ineptius potuit. Quid enim? an religio *Christi*, quæ ad continendos in officio cives nullum validius esse vinculum boni omnes profitentur, in rebus profanis habenda est, quum ad rerum publicarum securitatem tuendam confertur? Quid est aliud cum ratione insanire, nisi hoc est? Nimirum placuit *Christo*, cui ordinandæ Ecclesiæ potestatem plenam dedit *Pater*, etsi in populo hebræo id obtinuit quandoque, ut genus rerum utrumque sacrarum et profanarum unius curæ gubernationique commissa essent, ea ita partiri, ut summis Principibus alterum, alterum Sacerdotibus commendaret. *Fuerint hæc*, inquit egregie *Gelasius P. (1)*, ante adventum *Christi*, *ut quidam figuraliter, adhuc tamen in carnalibus actionibus constituti, pariter Reges existerent, et pariter Sacerdotes :::: Sed quum ad verum ventum est eundem Regem atque Pontificem, ultra sibi nec Imperator Pontificis nomen imposuit, nec Pontifex regale fastigium vindicavit :::: Christus memor fragilitatis humanæ, quod suorum saluti congraeret, dispensatione magnifica temperans, sic actionibus propriis dignitatibusque distinctis, officia potestatis utriusque discrevit ::: ut et Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, et Pontifices pro temporalium cursu rerum imperialibus dispositionibus uterentur: quatenus, spiritualis actio à carnalibus distaret in cursibus, et ideo militans Deo minime se negotiis sæcularibus implicaret, ac vicissim non ille re-*

(1) De anath. vinc. tom. 2. conc. Hard. pag. 929.

bus divinis presidere videretur, qui esset negotiis secularibus implicatus. Hæc ille.

Schol. Atqui hoc, inquit, ita est profecto, si aliud nihil deponat necessitas. At si in quibusdam implexis temporum circumstantiis spirituale imperium Ecclesie sine jure in bona ac res temporales subsistere vix aut nullatenus possit, indubitatum nobis esse debet, quod ad finem sibi propositum, etsi spiritualement, immo hoc ipsum, quia spiritualis, ac proinde superior est, imperium suum Ecclesia exerceri possit ac debeat etiam in temporalia; quum utique Christus, qui jus ad finem dedit, ad media necessaria jus negare minime poterit. Anne vero etiam indubitatum? Vide, nec pigebit, Natalem Alexandrum *Hist. ecclesiast. sæc. XVI. dissert. 6.*

§. LXXV.

Omnes fideles huic imperio subsunt.

Huic Ecclesie summo imperio nemo non fidelium subest. Nemo hic vel pastorum vel ovium immunitate gaudet: ac ne is quidem, qui primum inter Christianos ac præcipuum locum obtinet, Romanus Pontifex. *Constanter dico*, ait *Sylvester P. II.* in epistola ad Episcopum Parisinum, *quod si ipse Romanus Episcopus in fratrem peccaverit, sæpiusque admonitus Ecclesiam non audierit, hic inquam Romanus Episcopus præcepto Dei est habendus sicut ethnicus et publicanus.* Considerate *Sylvester* Romanum quoque Antistitem clavium potestati subjectum esse adseverat, idque præcepto divino, secundum quod Ecclesiam non audiens monitus ligari etiam ab illa possit, non utique citra sententiam in eum legitime pronuntiatam. Eamdem subjectionem conceptis verbis professus est *Cælestinus P. I.* in epistola ad Episcopos Illyrici, in qua *dominentur no-*

bis regulæ ait, *non regulis dominemur: simus subjecti canonibus.* Quorum exsequendorum officium nullam magis sedem decere *Gelasius* scribit, quam primam. Quibus convenienter ex paterna traditione perpensis, confidimus, quod nullus jam veraciter Christianus ignoret, uniuscujusque synodi constitutum, quod universalis Ecclesie probavit adsensus, non aliquam magis exsequi sedem oportere, quam primam (1). Quis *Gelasium* hæc talia et tam adseverate scribentem neget credidisse, haud minus se, quam alium quemquam e cœtu Christianorum Antistitem ad custodienda Ecclesie instituta obligatum esse? Quorum auctoritas quanta fuerit *Gregorio M.* hæc ejus verba indicant (2): *Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere et venerari me fateor:: Cunctas vero, quas præfata veneranda concilia personas respiciunt, respicio; quas venerantur, amplector: quia dum universali sunt consensu constituta, se et non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere, quos religant, aut ligare; quos solvunt.* Et ne vos diu morerita *Innocentius*, ita *Leo M.*, ita *Julius I.*, ita ceteri demum Pontifices senserunt omnes, qui primis sæculis rei christianæ præfuerunt (3), quorum de se potestateque sua ingenuam ac moderatam confessionem dum expendo, eamque contendo cum studiis doctorum quorundam junioris ætatis, sæpe illud venit in mentem *Card. à Turcremata* præclare dictum: *Mirum est, quod sancti Pontifices loquantur moderate de potestate eis data, et quidam doctores sive aliqua vero fundamento volunt adulando eos quasi equiparare Deo.*

Schol. De qua re lectu omnino dignissima est *Card. Contareni* epistola *Paulo III.* inscripta. Non sum ego tam temere petulans, ut in horum censum referam *Card. Orsium* scriptorem eruditissimum; sed nescio tamen, an non humani aliquid passus sit, quando in *diss. de Ec-*

(1) In epist. ad Episc. Dardanic. (2) Epist. ad lib. I. in fine. (3) Du-Pin diss. 6. §. 3. pag. 392.

cles. monarch. forma pag. 634. veterum Romanorum Pontificum testimonia, qui se non violatores et infractores, sed custodes et exsecutores canonum profitentur, non alio spectare disputat, quam ut ostendant, Pontifices æque ac supremum quemque Principem, quum apostolicum thronum conscendunt, ad suum profiteantur officium pertinere custodire canones diuturna observantia consecratos, et ut ab omnibus observentur, vigilem curam impendere. Est hæc quidem haud dubia, eaque præcipua primatus illius pars, ut alibi doceo; at vereor tamen, ne dum nimium emollire interpretando veterum dicta conatur, et in suam detorquere, quam propugnare adgressus est sententiam, efficiat id, ut videantur dixisse nihil, saltem non pro eo tempore, quo scribebant. Gregorius M. in epist. 18. lib. 5. ad Joannem Constantinopolitanum: *Ego, inquit, quidquid facere humiliter debui, non omissi, sed si in mea correptione despicio, restat, ut Ecclesiam debeam adhibere.* Nonne manifestum ex his est, majus esse atque superius Ecclesie tribunal tribunali Pontificis? Certe quidem manifestius, quam ut commentitia vindicis Anti-Febronii interpretatione vis ejus infringi possit. Conf. illum *part. 2. diss. 4. cap. 6. §. 13.*

§. LXXVI.

Differt ab imperio civili.

Qui omne ab Ecclesia imperium remove maxime student, eos video plerosque in hoc eniti potissimum, ut imperium, quale in rebus publicis obtinet, in Ecclesia nullum esse probent. Quod quidem probare est id, de quo nulla esse potest disceptatio. Quis enim non fateatur, quod est perspicue à Christo ipso traditum, quod *Patres* centies docuerunt, quod res ipsa et na-

tura christianæ societatis prorsus deponit? Distat imperium sacrum à civili, non *origine* quidem, nam utrumque à Deo est; sed *sine* primum, quippe illud quidem æternam humani generis, hoc autem temporalem vitæ istius felicitatem spectat (§. VI.); tum *mediis*, quæ in Ecclesia *spiritualia* sunt et *lenia*, in civitate *corporalia*, et quum res efflagitet, *violenta* interdum, præcipue vero administrandi *modo*. Ecclesia volentes regit, non invitos; non terrore subjicit, sed doctrina; nec corpora custodit ad mortem, verum animas ad vitam servat (1). Abest ab illa omnis dominatus: abest *dominium*, quod vocant, et *potestas eminens* (2): imperium relinquitur *charitate* temperatum et *ministerio* simile ad exemplum *Servatoris*: *Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat* (3). Quod respiciebat *Origenes* *Hom. 6. in Isai.* ajens: *Qui vocatur ergo ad Episcopatum, non ad principatum vocatur, sed ad servitutem totius Ecclesie :::: Quia in Ecclesia servus sit omnium, qui præest, suadeat tibi ipse Salvator et Dominus, qui talis tantusque factus est in medio discipulorum, non quasi discumbens, sed quasi ministrans.* Neque hæc tamen tanta imperii istius moderatio quidquam impedit, quo minus ut est ita, verum etiam imperium dici possit (§. LXXIII.).

SCHOL. I. Verum imperium non oritur, nisi dum omnes subditi voluntatem suam in unius voluntatem resolvunt (*Canzius in discipl. moral. §. 1109.*): qualis voluntatum resolutio in Ecclesia locum habere non potest, ut quæ ad colendam religionem inita est, in qua pacto subjici conscientia nequit. *Breuning. in prim. lin. jur. eccles. cap. 1.* Turpe enim est omne de religione pactum, per quod quis fidem suam in alterius hominis confert arbitrium. Virtutis, pietatis, religionis to-

- (1) *Hieron. epist. 34.*
 (2) *Luc. cap. XXII. 26.*
 (3) *Luc. loc. cit. 27. II. Corinth. IV. 5.*

tius principium est honesti rerumque divinarum intelligentia, quæ suaderi quidem et docendo instrui potest, imperio ac vi extorqueri non potest. Nettelbladt *in elem. jurispr. natural. part. 2. lib. 3. §. 736.* Hæc fere sunt, aut ad hæc reduci saltem possunt omnia, quæ objici imperio sacro cum aliqua specie possunt; de quibus vid. Gasp. Barthel *in tract. de eo, quod circa liber. exercit. relig. ex lege div. justum est cap. 9.* Schmidt *Inst. jur. eccles. cap. 1. sect. 1. §. 1. et 2.*

SCHOL. II. Nam quod alii ad verum imperium jus etiam vitæ necisque desiderant, id vero nescio quam recte fiat. Dicant hi nobis (verba sunt Zalweinii *tom. 4. princ. jur. eccles. pag. 86.*) quare potestas imperii necessario jure gladii vitæ et necis debeat esse armata? Quid si Dominus Deus, qui solus est auctor vitæ et necis, sibi soli jus gladii reservasset, de cetero autem imperium aliis mediis compulsoriis armasset, et in imperantes cetera omnia jura alias majestati adnexa transtulisset? Dicant nobis, quare solum jus vitæ et necis potestatem imperii constituat? Si dicant, quod hoc solum sit medium, quo homines in suo officio contineri, et ipsa respublica contra injustos adgressores conservari valet et debet; replicamus, ne quidem hoc ipsum remedium esse sufficiens ad hominum malitiam coercendam. An non dantur homines facinorosi, fures, raptores, homicidæ, qui ne quidem pœnam mortis curant? Deinde si id ad conservandum statum necessarium esse dicamus, omnes profecto respublicæ minores cessabunt esse respublicæ, quia necessario debent succumbere civitatibus majoribus præpotentia prævalentibus, hoc ipso quod efficacibus resistendi remediis destituantur. Suscipit ergo potestas imperii majus et minus, nec consistit in indivisibili. Quare ergo ille non deberet habere potestatem imperii, qui habet jus ferendi leges, dictandi pœnas, sola mortis pœna excepta, ejiciendi, proscribendi è communitate, omnibus-

que juribus ad cives et membra reipublicæ pertinentibus privandi?

§. LXXVII.

Ecclesiam efficit societatem inæqualem.

Verum autem in Ecclesia sua imperium si Christus instituit, in aperto est, societatem Christianorum rectoriam esse et inæqualem societatem, in qua proinde sint alii quidem qui imperent, alii qui obediant (§. XIII. seq.). Ac Bohmerus sane non diffitetur, jam ævo Cypriani id moris passim fuisse receptum, ut Episcopi cœtibus suis præessent cum imperio. Tot enim sunt ac tam luculenta *S. Martyris* in hanc rem testimonia, ut in aliam sententiam nulla possint interpretatione commode detorqueri (§. XXXIV.). Verum reperit Bohmerus, quo à se auctoritatem Cypriani everti posse sperabat: scilicet ætate Cypriani id factum ait vir doctus ambitione Episcoporum, ut schema politicum in ecclesias introducere sensim niterentur (1). Sed non animadvertit schema hoc, quod ille politicum vocat perperam (§. LXVII.), multo Cypriani temporibus esse antiquius, atque ad ipsa Apostolorum tempora referri oportere (§. XXI.). Nihil enim apud Irenæum, Ignatium Martyrem, ac Clementem Romanum, imo ipsum Apostolum frequentius, quam obediendum esse Præpositis Ecclesiarum; illis nos subditos esse oportere; sine sententia eorum nihil in Ecclesia esse faciendum (2). Quæ si, quod Bohmerus non negat, in epistolis Cypriani potestatem Episcoporum verumque imperium designant: è duobus alterum fateatur necesse est, aut ipso jam Apostolorum ævo regimen à Christo institutum Episcoporum ambitione turpiter corruptum fuisse, quod absurdum est; aut

(1) *In obs. ad Petr. de Marca lib. 1. cap. 3.*

(2) *Bingham orig. eccles. lib. 2.*